

**Keskkonnaministri määruse
„Tartu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määrus „Tartu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja 16 Tartu maakonnas asuvat looduse üksikobjekti, mis on minetanud oma looduskaitseväärtuse või hävinud. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja vastavate kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eler.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud ... (tel ..., e-post ...). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

Käesoleva määruse ettevalmistamisel töötati läbi teadaolevad loodusobjektide kaitse alla võtmise dokumendid ning 2019. aasta aprillist augustini inventeeriti kõik 1. jaanuari 2019. aasta seisuga keskkonnaregistris olevad Tartu maakonna praegustes piirides asuvad kaitstavad looduse üksikobjektid, mille kohta on keskkonnaregistris kaardimaterjal. Välitööd objektide seisundi ja olemasolu hindamiseks tegi Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju. Määruse koostamisel on tuginetud U. Timmi tööle „Tartu maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide inventuur“ (2009) ja T. Aasma tööle „LKK Tartu-Jõgeva regiooni kaitstavate objektide kaitsekorra uuendamine“ (2009).

2. Eelnõu sisu, kaitse alt väljaarvamise põhjendus

Määruses käsitletud objektid on kaitse alla võetud enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Eesti NSV Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamine” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtivus. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega sätestatud korras uue kaitse-eeskirja rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt annab sama regulatsiooni ka kehtiva looduskaitseaduse § 91 lõige 1, mille kohaselt enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seaduse alusel uue korra

kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte kauemaks kui 2023. aasta 1. maini Looduskaitseseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseseaduse § 10 lõike 6 kohaselt võtab looduse üksikobjekti kaitse alla keskkonnaminister ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti keskkonnaminister. Üksikobjektid on kaitse alla võetud eri aegadel eri taseme otsustega, seega tunnistatakse kehtetuks kõik määruses nimetatud kaitse alt väljaarvatavate üksikobjektide kaitse alla võtmist puudutavate otsuste vastavad osad.

Tabel 1. Tartu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamise põhjendused.

KR – keskkonnaregister, JRO – jätkuvalt riigi omandis olev maa

Nr	Objekt nimi ja paralleelnimi KR-s ning KR kood	Asukoht	Põhjendus
1.	Jalakas KLO4000197	Kastre vald	Jalakas võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina, kuid puu on hävinud enne 2001. aastat ja selle täpne asukoht on teadmata. KR-s puudub kaardiobjekt. Jalakas arvatakse riikliku kaitse alt välja.
2.	Kask KLO4000265	Kastre vald	Kask võeti kaitse alla 1972. aastal kohaliku tähtsusega objektina, kuid puu on hävinud enne 2001. aastat ja selle täpne asukoht on teadmata. Kask arvatakse riikliku kaitse alt välja.
3.	Kask (Mäletjärve kask; Annemäe kask) KLO4000204	Kastre vald Mäletjärve küla	Kask võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Veel 2014. aastal oli puul alles üks kidur oks, kuid 2019. aasta ülevaatusel ajaks oli puust alles vaid laialipudenud pehastunud känd. Kask arvatakse riikliku kaitse alt välja. Kask kasvas eramaal, selle piiranguvööndi ulatus oli 0,77 ha.
4.	Kurista sanglepp (Sanglepp) KLO4000574	Kastre vald Kurista küla	Sanglepp võeti kaitse alla 1966. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 368). Puu murdis 2018. aasta talvel, sest tüvi oli seest pehkinud. Järelejäänud tüükal puudub iseseisev kaitseväärtus ja objekt arvatakse kaitse alt välja. Sanglepp kasvas eramaal, selle piiranguvööndi ulatus oli 0,77 ha.
5.	Külmakindla pirnipuu seemik	Tartu linn, Elva tänav	Pirnipuu võeti kaitse alla 1957. aastal kohaliku tähtsusega objektina.

	KLO4000611		2011. aastal lõhenes pirnipuu tüvi okste raskuse all ning muutus elanikele ja nende varale ohtlikuks, mistõttu puu eemaldati KeA loal (JT 14-4/11/23820-2). Pirnipuu kasvas eramaal, selle piiranguvööndi ulatus oli 0,77 ha.
6.	Laane pärn (Pärnad) KLO4000218	Elva vallas, Tammiste külas	Pärnad võeti kaitse alla 1957. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 1959. aastast olid puud vabariikliku tähtsusega objektide nimekirjas (nr 33). Puud on murdunud ja tüved pehastunud enne 2000. aastat. Nende täpne kasvukoht ei ole teada. KR-s puudub kaardiobjekt. Pärnad arvatakse riikliku kaitse alt välja.
7.	Linnu pere pärn KLO4001281	Tartu vald, Voldi küla	Pärn võeti kaitse alla 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 77). Kaitse alla võtmise ajal oli puu ümbermõõt 300 cm ja kõrgus 16 m. Puu hävis 1980-ndate alguses tormis ja selle täpne asukoht on teadmata. Pärn arvatakse riikliku kaitse alt välja. Puu kasvas eramaal (0,9 ha).
8.	Rõngu hiidetamm KLO4000241	Elva vald	Hiidetamm võeti kaitse alla 1957. aastal kohaliku tähtsusega objektina (Tammed 2). Alates 1959. aastast olid puud vabariikliku tähtsusega objektide nimekirjas (nr 23). Suurem puu hävis 1979. aasta tormis, teise puu hävimise aeg on teadmata. Tamm arvatakse riikliku kaitse alt välja. KR-s puudub kaardiobjekt.
9.	Tamm KLO4000290	Kastre vald, Haaslava küla	Tamm võeti kaitse alla 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 240). KR-s puudub kaardiobjekt ja objekti täpne asukoht on teadmata, mistõttu objekt arvatakse kaitse alt välja.
10.	Truuduse tamm (Tamm) KLO4000417	Peipsiääre vald, Alatskivi	Tamm võeti kaitse alla 1957. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 17.03.1959. oli tamm vabariikliku tähtsusega objekt (nr 253). Tamm murdis 28.07.2020 ulatusliku tüvemädaniku tagajärjel. Säilinud tüvekõndil puudub iseseisev looduskaitseväärtus, mistõttu

			tamm arvatakse riikliku kaitse alt välja. Tamm kasvas Alatskivi maastikukaitsealal munitsipaalmaal (0,77 ha).
11.	Vehendi kadakas (Kadakas) KLO4000676	Elva vald, Vehendi küla	Kadakas võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Kadaka võrast on üle 2/3 kuivanud. Kaheksast tüveharust on säilinud viis, millel on elusad vaid ladvaosad. Kadaka suurima tüve ümbermõõt on 44 cm. Puu kunagine esteetiline välimus on kadunud ja seetõttu ei ole otstarbekas selle edasine kaitse ning objekt arvatakse riikliku kaitse alt välja. Kadakas kasvab eramaal, selle piiranguvööndi ulatus oli 0,77 ha.
12.	Rändrahn „Heavaimu kivi“ KLO4001249	Elva vald, Vihavu küla	Kivi võeti kaitse alla 1972. aastal kohaliku tähtsusega objektina. See on arheoloogiamälestis ohvrikivi (KmR nr 12930), millel on 50 m raadiusega kaitsevöönd. Arvestades, et kivi ümbermõõt on vaid 8,5 m, ei kvalifitseeru see tuginedes geoloog E. Pirruse süsteemile (Eestimaa suured kivid, 2009) suureks rändrahnuks ja seetõttu ei ole otstarbekas ega vajalik riiklik kaitse looduskaitsealaduse alusel. Kivi asub eramaal, selle piiranguvööndi ulatus oli 0,77 ha.
13.	Jaani- ja Linajärv KLO4001069	Elva vald, Metsalaane küla	Järved võeti kaitse alla 1972. aastal kohaliku tähtsusega (paaris)objektina kui muistenditega seotud järved. ETAK-i andmetel on tegu tiikidega. Järved on väljavooluta ja soiste kallastega. Neil puudub maastikuline väärtus ja juurdepääs. Järved ei ole veeregistri objektid, ega kuulu loodus-või linnualade koosseisu. Kuna järvedel puudub ekspert T. Aasma hinnangul iseseisvate objektidena üleriigiline looduskaitseväärtus, arvatakse need riikliku kaitse alt välja. Järvede pindala on kokku 0,9 ha ja need asuvad eramaal.
14.	Kindralimägi KLO4000609	Nõo vald, Tamsa küla	Kindralimägi võeti kaitse alla 1972. aastal kohaliku tähtsusega objektina tähistamaks II Maailmasõja lahingupaika. Geoloogiliselt tekkelt on tegu Mügramäe

			osaga, millel puudub üleriigiline looduskaitseväärtus ja seetõttu ei ole otstarbekas seda kaitsta looduse üksikobjektina. Objekti pindala on 0,3 ha ja see asub eramaal.
15.	Mäkumägi KLO1000538	Elva vald, Kalme ja Tammiste küla	Mäkumägi võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega maastiku üksikelemendina. Tegu on loode-kagusuunalise künkaga laugete nõlvadega künkaga, mille suhteline kõrgus on 9 m. Mäge on kahjustanud selle kaguosas olev endisaegne karjäär (pindala ca 1 ha). Mäkumägi on küll ümbruse üks kõrgemaid künkaid (100 m ümp), kuid üleriigilises ulatuses puudub sellel looduskaitseväärtus ja seetõttu arvatakse Mäkumägi riikliku kaitse alt välja. Objekti pindala on 4,1 ha ja see asub eramaal.
16.	Mügramägi KLO1000539	Nõo vald, Tamsa ja Enno küla	Mügramägi võeti kaitse alla 1966. aastal kohaliku tähtsusega maastikuliselt kauni objektina. Tegu on madala (suhteline kõrgus 9 m) ovaalse põhiplaaniga moreenkünkaga, mis ilmestab maastikku, kuid millel puudub olulisus üleriigilisel tasandil ja seetõttu arvatakse Mügramägi riikliku kaitse alt välja. Objekti pindala on 1,2 ha ja see asub eramaal.

Määruses käsitletavaid Tartu maakonnas asuvaid üksikobjekte on 16, sh asuvad/asusid 14 objekti eramaal ja üks objekt asus munitsipaalmaal. Piiranguvööndite kogupindala oli 12,02 ha, sh Kastre vallas 1,54 ha, Elva vallas 6,54 ha, Nõo vallas 1,5 ha, Peipsiääre vallas 0,77 ha, Tartu vallas 0,9 ha ja Tartu linnas 0,77 ha.

3. Menetluse kirjeldus /täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi keskkonnaministri a käskkirjaga nr algatatud haldusmenetluses.

Keskkonnaministri määruse „Tartu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine” avalik väljapanek toimus ... kuni ... Keskkonnaameti Tartu kontoris, Elva, Kastre, Nõo, Peipsiääre ja Tartu vallavalitsuses ning Tartu Linnavalitsuses. Teade avaliku väljapaneku kohta ilmus väljaandes Ametlikud Teadaanded (..... teadaanne nr), üleriigilise levikuga ajalehes Postimees (.....) ja maakondliku levikuga ajalehes Tartu Postimees..... (.....), samuti eelnimetatud kohalike omavalitsuste kodulehel ning Keskkonnaameti kodulehel.

LKS § 9 kohase kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti ... kinnisasja omanikule avaliku väljapaneku kohta väljastusteatega teade, millele oli lisatud määruse eelnõu ja seletuskiri. Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga ... Vallavalitsusele, Maanteeametile, Muinsuskaitseametile ja riigimaa haldajale Riigimetsa Majandamise Keskusele. Keskkonnaamet tegi kirjas ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta, lisatud oli märge, et vastava ettepanekuta avalikku arutelu ei korraldata ja kui Keskkonnaamet ei ole tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse menetluseosaline eelnõuga nõusolevaks.

Maaomanikelt ning teistelt asjasse puutuvatelt isikutelt ja asutustelt laekunud märkused ja ettepanekud on esitatud tabelis 2. /Täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/

Tabel 2. Maaomanikelt laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt avalikustamise ja väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Sellega korrigeeritakse kohalike omavalitsuste eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse nimetatud 16 objekti kaitse alt välja, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad nende kinnistute omanikud maamaksu maksma vastavalt üldisele korrale. Praegu kehtib maamaksusoodustus ka nende loodusobjektide kohta, mis on hävinud juba aastaid tagasi. Eelnimetatud omavalitsuste eelarvesse lisanduv maamaks on marginaalne ega mõjuta oluliselt valdade tulubaasi, sest välja arvatavate objektide piiranguvööndite pindala kokku on vaid 11,25 ha, mis jaguneb viie omavalitsuse vahel, sh Elva vald 6,54 ha, Kastre vald 1,54 ha, Nõo vald 1,5 ha, Tartu linn 0,77 ha ja Tartu vald 0,9 ha. Peipsiääre vallas arvatakse kaitse alt välja Alatskivi maastikukaitseala kasvanud Truuduse tamm. Kuna tamm kasvas kaitsealal piiranguvööndis, kus kehtib maamaksuvabastus, siis Peipsiääre vallas maamaksu suurus ei muutu.

Määruse jõustumisel puudub mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu. Samuti puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist. Objektide kaitse alt väljaarvamisel ei teki maade riigile ostmise kohustust.

Vastavalt looduskaitseadusele on üksikobjekti ümber 50 m (0,77 ha) ulatuses piiranguvöönd

(kui ei ole määratud teisiti), kus kehtivad piirangud maaomanikule ning mitmed tegevused on lubatud vaid üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul. Kui hävinud või looduskaitsealise väärtuse kaotanud loodusobjektid on keskkonnaregistrist kustutatud, väheneb Keskkonnaameti halduskoormus.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.